

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Michaela Kopicová
Procesněprávní postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti
Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Procesněprávní postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 12. 6. 2018

.....

Michaela Kopicová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce, JUDr. Kláře Hamulákové, Ph.D., za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní práce poskytla.

Obsah

Úvod	5
1. Pojem svéprávnosti	8
2. Zásah do základních práv posuzované osoby	10
3. Současná právní úprava postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti.....	13
3.1 Zahájení řízení	13
3.2 Průběh řízení a důkazní prostředky	16
3.3 Zhlédnutí.....	20
3.4 Výslech posuzovaného	22
3.5 Rozhodnutí	23
3.5.1 Rozhodnutí obecně	23
3.5.2 Změna rozhodnutí	28
4. Zastoupení posuzovaného a osoby omezené ve svéprávnosti	29
5. Mírnější opatření	31
5.1 Obecně	31
5.2 K jednotlivým opatřením.....	31
5.3 Posouzení soudem	33
6. Přezkoumávání svéprávnosti	37
Závěr	39
Seznam použitých zkratk	41
Shrnutí	42
Klíčová slova.....	43
Seznam použité literatury.....	44
Summary.....	49
Keywords	50

Úvod

Svéprávnost (Dříve se v několika hmotněprávních zákonících a procesních řádech užíval pojem „způsobilost k právním úkonům“) je, jak upravuje OZ v § 15 „*způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*.“

Ve své práci se zabývám skutečností, že za určitých podmínek může být svéprávnost u zletilého člověka omezena, případně, pokud je to možné a postačují, vůči němu mohou být užita jiná, mírnější opatření. Řízení, ve kterém je svéprávnost osoby omezena, řízení, ve kterém se svéprávnost osobě vrací, případně je užito vůči ní mírnější opatření (je tedy zasaženo do svéprávnosti osoby), se nazývá řízení o svéprávnosti. Toto řízení má určité podmínky, které musí být dodrženy, aby bylo v co nejmenší míře zasaženo do práv osoby posuzované, a aby tato osoba byla chráněna.

Řízení o svéprávnosti se neustále vyvíjí. Velkými změnami prošlo i s novou právní úpravou účinnou od 1. 1. 2014, a ve které zákonodárce musel zohlednit mezinárodní úmluvy, k jejichž dodržování se Česká republika zavázala. V této nové právní úpravě se setkáváme s větší ochranou nejen posuzovaného v řízení o svéprávnosti, ale také osoby již na svéprávnosti omezené.

Jak plyne z názvu mé diplomové práce, zabývám se v ní primárně osobou posuzovanou v řízení o svéprávnosti a jejím postavením, tedy nejen postavením posuzované osoby v řízení o svéprávnosti, ale také při aplikaci mírnějších opatření, kterými může být do svéprávnosti rovněž zasaženo.

Z procesněprávního postavení posuzovaného mu během řízení o svéprávnosti vyplývají určitá specifická práva a povinnosti, a na ta ve své práci kladu důraz. Tato specifika se týkají například zahájení řízení, kdy návrh může podat i osoba omezená ve svéprávnosti, průběhu řízení, například co se týče důkazních prostředků, které musí být provedeny, rozhodnutí soudu, zastoupení osoby posuzované během řízení nebo posouzení mírnějších opatření. Vyplývají nejen z našeho právního řádu, ale i z mezinárodních závazků, a přispívají k ochraně práv a svobod posuzovaného během řízení. Jakýkoliv zásah do svéprávnosti člověka je výrazným zásahem do jeho osobní integrity, a proto je nutné posuzovanému práva přispívající k jeho ochraně přiznat. Rovněž je v těchto případech nutné brát v potaz, že se jedná o osobu stíženou duševní poruchou.

Řízení o svéprávnosti je řízení, které se týká veškerých zásahů do svéprávnosti osoby. Je upraveno v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, který vešel v účinnost 1. 1. 2014, a to v jeho zvláštní části v §§ 34 – 43, §§ 31 – 33 se týkají podpůrných opatření k omezení svéprávnosti a §§ 44 – 49 upravují opatrovnictví člověka, a

využijí se mimo jiné i u osoby, které bude omezena svéprávnost. Podpůrně se k zákonu o zvláštních řízeních soudních použije také zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Některá procesní ustanovení týkající se řízení o svéprávnosti nalezneme také v hmotněprávní úpravě. Hmotněprávní úprava, ze které řízení o svéprávnosti vychází, je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně §§ 38 - 65, kde jsou upravena podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, včetně omezení svéprávnosti.

Práce vzniká v roce 2018, tedy několik let po začátku účinnosti nové právní úpravy, ale také již v době účinnosti první novely OZ, která sice obsahuje jen několik drobných úprav, ale do oblasti svéprávnosti zasahuje také.

Výzkumná otázka, kterou si ve své práci kladu, zní: *„Je poskytovaná ochrana posuzovanému procesními předpisy účinnými v České republice dostatečná? Vyhovuje tato právní úprava mezinárodním úmlouvám?“*

Cíl práce je tedy analyzovat procesní úpravu týkající se posuzovaného. Upozornit pak ve složitějších případech na úpravu v mezinárodních úmlouvách a na to, jaké nedostatky v kontextu těchto úmluv měla úprava předchozí, tedy na to, jak se právní úprava změnila kvůli mezinárodním úmlouvám, a zda to bylo ve prospěch ochrany posuzovaného a ochrany jeho práv.

Pokud mluvím o mezinárodních úmlouvách, největší vliv na změnu právní úpravy měla Úmluva o ochraně osob se zdravotním postižením, nicméně v práci zmiňuji i jiné mezinárodní úmluvy.

Při psané diplomové práci jsem užila několik výzkumných metod, nejvíce analýzu a syntézu. Dále využívám komparaci nové právní úpravy s některými staršími procesními řády.

Téma diplomové práce jsem si v tomto rozsahu zvolila z toho důvodu, že prací zaměřených přímo na právní postavení osoby posuzované je dosud málo. Účinná právní úprava je stále relativně nová. Dosavadní práce se zabývají řízením o svéprávnosti jako takovým (popřípadě pouze řízením o omezení svéprávnosti), já se zaměřuji pouze na úpravu postavení posuzovaného.

Práci dělím na šest kapitol. První kapitola hovoří o pojmu svéprávnosti. Ačkoliv se tento pojem týká hmotného práva, je důležitý i pro právo procesní, které z práva hmotného vychází, zmíněna je i změna názvosloví. Druhá kapitola vymezuje, do jakých základních práv a svobod je možné během řízení o svéprávnosti zasáhnout, vyjmenovává některé dokumenty, převážně mezinárodní úmluvy, které mají vliv na ochranu základních práv a svobod posuzovaného. Nejdůležitější část práce je obsažena ve třetí kapitole, která rozebírá současnou právní úpravu týkající se postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti. Zabývá se tedy podstatnými

náležitostmi pro posuzovaného během řízení. V této kapitole v několika případech zmiňuji právní úpravu dříve účinných procesních řádů. Ve čtvrté hovořím o zastoupení posuzovaného při omezování svéprávnosti, ale i o zastoupení osoby již ve svéprávnosti omezené. V páté kapitole zmiňuji mírnější zásahy do svéprávnosti osoby, než je její omezení. Jak již bylo řečeno, tato mírnější opatření a jejich užití spadají rovněž pod pojem řízení o svéprávnosti. V šesté kapitole zmiňuji přezkoumávání svéprávnosti, tedy to, v jaké době je nutné přezkoumat omezení svéprávnosti osob na svéprávnosti omezených podle účinného práva, popř. přezkoumat omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům podle právní úpravy předchozí.

Pro psaní diplomové práce jsem užila převážně literaturu přístupnou v Knihovně právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové a literaturu přístupnou prostřednictvím internetové služby Beck-online.

1. Pojem svéprávnosti

Nová právní úprava občanského a procesního práva, kam patří mimo jiné zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také „OZ“), zákon č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále také „ZŘS“) a novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také „OSŘ“), a která je účinná od 1. 1. 2014, přináší do soukromého práva staronový pojem „*svéprávnost*“. Před účinností nové právní úpravy znala naše předcházející právní úprava (pro tuto úpravu používám dále v práci pojem „*starší právní úprava*“, „*předchozí právní úprava*“, případně užívám zkratku konkrétního předpisu) místo tohoto pojmu „*způsobilost k právním úkonům*“.

S novou právní úpravou nedochází pouze ke změně názvosloví. Starší právní úprava bývala kritizovaná, protože stačila pouze existence duševní poruchy k tomu, aby byl člověk zbaven způsobilosti k právním úkonům, či na ni omezen. Protože se jedná o výrazný zásah do práv a svobod člověka, Ústavní soud později uložil obecným soudům provádění testu proporcionality. Také se kladl důraz na ochranu práv třetích osob. Nová právní úprava dovoluje omezení svéprávnosti pouze v zájmu posuzované osoby, jen pokud posuzovanému hrozí závažná újma a pokud nelze použít mírnější opatření.¹ Omezení svéprávnosti je nejkrajnější možné opatření. Některé další změny jsou zmíněny v textu práce. Zpřísnování podmínek pro omezení svéprávnosti je podle mého názoru správnou cestou, která čím dál více přispívá k ochraně práv posuzovaného.

Co se týče pojmu „*svéprávnost*“, není našemu právu cizí, pouze se od něj předchozí občanský zákoník (z roku 1964) odvrátil.² Je ale nutné poznamenat, že o „*způsobilosti k právním činům*“ se píše již v komentáři k obecnému zákoníku občanskému a „*způsobilost k právním úkonům*“ uvádí osnova občanského zákoníku z roku 1937.³ Znovuzavedení pojmu svéprávnosti bylo nutné, protože je upuštěno i od pojmu právní úkon. Osoba svého práva je osoba, která může vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a zavazovat se k povinnostem. Tedy označení svéprávnost je na rozdíl od způsobilosti k právním úkonům označení správné.⁴ Přesně tak je svéprávnost definována v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů v § 15 odst. 2, který uvádí, že „*svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*.“

---

¹ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexandr. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 81-82.

³ LAVICKÝ, Petr. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 23, s. 848-859.

⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 76.

Diskontinuita mezi těmito právními úpravami není absolutní (v některých otázkách nová právní úprava navazuje na tu starší a rozvíjí ji) a jejím cílem není pouze oprostit se od totalitního režimu. Starší úprava je pojata jako určitá konstrukce, která v našem právní řádu ověřila svoji životaschopnost, a autoři nové úpravy se její použitelností zabývali.⁵ Tento přístup, kdy nedochází k odsouzení starší právní úpravy kvůli kontextu doby, ve které vznikala, ale je s ní kriticky pracováno a je podrobena analýze, považují za správný postup.

Co se týče procesních rozdílností, charakteristické pro předchozí právní úpravu bylo, že až po ustanovení znalce jsme se ptali, jaké úkony posuzovaný činit může a jaké ne. Oproti tomu dnes je kladen důraz na identifikování potřeby omezení svéprávnosti, protože existují oblasti, kde je zřejmé, že posuzovanému hrozí nebezpečí z důvodu učinění či neučinění právního jednání. Až poté bude vypracováván znalecký posudek, kde bude zjištěna duševní porucha a její charakter.⁶ (Znalecký posudek vizte níže.)

---

⁵ FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 2017, č. 1-2, s. 58-66.

⁶ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexandr. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

2. Zásah do základních práv posuzované osoby

Česká republika je vázána mnohými mezinárodními dokumenty, které se dotýkají základních práv člověka v souvislosti s omezením svéprávnosti. Mezi ně patří: Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu jednání, Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Evropská úmluva o lidských právech. OSN rovněž vydala Zásady ochrany duševně nemocných. Kromě mezinárodních úmluv existují i jiné důležité dokumenty, některé na národní úrovni, jako je třeba Etický kodex práv pacientů, který je vypracovaný Ministerstvem zdravotnictví České republiky. Právní úprava „způsobilosti k právním úkonům“ byla v mnoha případech nedostatečná a úpravám v mezinárodních úmluvách, přestože je jimi Česká republika vázaná, v mnoha oblastech nevyhovovala. I to je jeden z důvodů k výraznějším změnám, se kterými nová úprava omezení svéprávnosti přišla. Na některé nedostatky předchozí právní úpravy v řízení o způsobilosti k právním úkonům upozorňovalo Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 8 z roku 2008.⁷ Další způsoby ochrany posuzovaného byly v době, kdy změna právní úpravy přišla, tedy již nejen vhodné, ale kvůli mezinárodním závazkům i nutné.

Řízení o svéprávnosti a na něj navazující rozhodnutí znamená velký zásah do základních práv posuzovaného, a proto právní úprava přiznává posuzovanému ochranu prostřednictvím jeho procesních práv.⁸ Je třeba dát pozor na zásah do lidské důstojnosti posuzovaného, která je garantována v preambuli Ústavy České republiky a v Listině základních práv a svobod, a je nedotknutelná,⁹ a na šetření smyslu a podstaty základních práv a svobod.¹⁰ Základní práva mohou být v těchto případech zasažena několika způsoby. Samotné omezení svéprávnosti je zásah do integrity člověka prostřednictvím garantovaného práva na soukromí a rodinného práva a práva být volen.¹¹ Během držení ve zdravotnickém zařízení, které může být v určitých případech (vizte níže) součástí řízení o svéprávnosti, konkrétně při pozorování zdravotního stavu posuzovaného znalcem, je zasažena osobní svoboda člověka. Ochrana základních práv posuzovaného je během řízení realizována mimo jiné prostřednictvím zhlédnutí posuzovaného, jeho vyjádření a doručení mu rozhodnutí spolu se snahou o to, aby se mohl s rozhodnutím seznámit.¹² Omezení svéprávnosti znamená zásah do integrity posuzovaného.¹³ V těchto

⁷ Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/řízení-o-zpusobilosti-k-pravnim-ukonum/>>.

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14-3.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14-3.

případech se jedná o „základní práva absolutní, lze ke jejich omezení přikročit jen za účelem ochrany základních práv jiných osob anebo za účelem ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku.“¹⁴ Ústavní hodnoty jsou chráněny i v řízeních týkajících se opatrovnictví, a to například v případě, kdy má být dosud určený opatrovník nahrazen jinou osobou.¹⁵

Článek 12. odst. 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením ukládá zákaz zacházet s osobami se zdravotním postižením ve věcech svéprávnosti jinak než s ostatními osobami. Jediné možné zásahy jsou pouze z důvodu ochrany dotyčných osob, při hrozbě konkrétní újmy, a to pouze v nezbytném rozsahu a na nezbytnou dobu. Osobám omezeným ve svéprávnosti by měla být poskytnuta podpora a měl by být uplatněn princip, že se osobám bude poskytovat přiměřené přizpůsobení prostředí, které zajistí osobám uplatnění jejich lidských práv a základních svobod. Rovné postavení mají mít osoby omezené na svéprávnosti/posuzované i v procesu, takže se mohou zasazovat o svá práva. Mezi tato procesní práva patří právo být slyšen, podávat návrhy, být poučen, právo na doručení rozhodnutí ...^{16, 17} (Vizte níže.)

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením zajišťuje osobám se zdravotním postižením uplatňování jejich lidských práv a zastává mnohé zásady, které se těchto osob týkají. Jedná se např. o lidskou důstojnost, zákaz diskriminace a rovné příležitosti.¹⁸

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod se osoby posuzované dotýká v několika článcích. Je jimi článek 8, týkající se práva na respektování soukromého a rodinného života, článek 6, upravující spravedlivý proces, a článek 5, který zaručuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. ESLP judikoval, že zbavení svéprávnosti je zásahem do práva na soukromý a rodinný život. Omezení svéprávnosti pak zásahem není, pokud sleduje legitimní cíl uvedený v článku 8 odst. 2. Práva na svobodu a osobní bezpečnost se týká zbavení osobní svobody člověka z důvodu duševní nemoci, a pro toto zbavení osobní svobody musí platit určité podmínky.

Garance základních občanských a politických práv všem bez rozdílu je obsažena v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. V případě zásahu do svéprávnosti

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. září 2013, sp. zn. III. ÚS 3333/11-2.

¹⁶ MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 3, s. 86-94.

¹⁷ V České republice existuje projekt Černá a bílá, jehož cílem je podpořit implementaci článku 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, který realizuje Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením. Více vizte: *Černá a bílá* [online]. Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s., [cit. 22. března 2018]. Dostupné na < <http://www.spmpr.cz/co-delame/obhajoba-prav/black-and-white/> >.

¹⁸ KÚHNOVÁ, Eva. Zdravotní postižení v kontextu českého a evropského antidiskriminačního práva. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 15, s. 533-541.

osoby, který by nebyl nezbytný, by mohlo být zasaženo do článku 16, který zaručuje, že „každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost“.¹⁹

Práva osob s duševní poruchou jakožto osob se zdravotním postižením se stávají v posledních letech stále více diskutovanými. Je správné, že je mezinárodními úmluvami kladen čím dál větší důraz na to, aby bylo na tyto osoby pohlíženo stejně, jako na osoby zdravé, a aby rozdíly byly činěny jen z důvodu ochrany osob s duševní poruchou, tedy pouze pro vyrovnání faktické nerovnosti.

---

¹⁹ MAREČKOVÁ, Jana, MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání*. Praha: Linde, 2010, s. 43-48.

3. Současná právní úprava postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti

3.1 Zahájení řízení

Řízení o svéprávnosti patří mezi nesporná řízení, jejichž účelem je uspořádání poměrů několika osob do budoucna a rozhodnutí o nich má konstitutivní charakter²⁰. Proto ho upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 13 odst. 1 je možno zahájit řízení na návrh, nebo bez návrhu usnesením soudu. Zákon však může stanovit, že řízení je možné zahájit pouze na návrh. Návrhem tedy můžeme zahájit všechna nesporná řízení, některá však můžeme zahájit i bez návrhu.²¹ Protože zákon o zvláštních řízeních soudních ve speciálních ustanoveních týkajících se řízení o svéprávnosti neupravuje, že je možno zahájit řízení pouze na návrh, je možné řízení zahájit jak na návrh, tak bez návrhu.²²

K podání návrhu na zahájení řízení je aktivně legitimován každý, kdo má právní osobnost.²³ Není nutné, aby navrhovatel měl a prokazoval právní zájem na omezení svéprávnosti posuzovaného, z toho důvodu soud může omezit nedůvodné návrhy tím, že uloží předložit lékařskou zprávu navrhovatelem.²⁴ Speciálně je pak v § 35 ZŘS odst. 1. uveden jako oprávněný k podání návrhu na zahájení řízení též zdravotní ústav.

Jak uvádějí v Praktickém komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních Kateřina Čuhelová a Tereza Podnikasová u § 35, existují dva právní názory, zda zdravotní ústav musí, či nemusí mít právní osobnost. Názor, že právní osobnost mít nemusí, vychází z toho, že je zdravotní ústav v § 35 odst. 1 ZŘS speciálně uveden a tím je mu právní způsobilost být účastníkem řízení podle § 19 OSŘ přiznána.²⁵ V této věci již existuje zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky, která říká: „*Nebylo by však na místě přiznávat způsobilost být účastníkem řízení takovému zdravotnickému útvaru, jemuž by pak nebylo možné ve smyslu ustanovení § 191 odst. 2 o. s. ř. uložit, aby nabradil újmy vzniklé podáním zjevně bezdůvodného návrhu.*“²⁶ Zdravotnické zařízení, které nemá právní subjektivitu, však může podat k zahájení řízení u soudu podnět.²⁷ Judikatura tedy zastává ten názor, že zdravotní ústav právní osobnost mít musí, a jak Kateřina Čuhelová a Tereza

²⁰ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 3.

²¹ LAVICKÝ, Petr. Tamtéž, s. 52-53.

²² ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. Tamtéž, s. 112.

²³ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. Tamtéž, s. 112.

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

²⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 112-113.

²⁶ Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18. listopadu 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

²⁷ Tamtéž.

Podnikasová uvádějí, není důvod se od této judikatury odchýlit.²⁸ To samé o „právní subjektivitě“ zdravotnického zařízení uvádí Martin Bílý, když píše, že zdravotní ústav je v postavení navrhovatele účastníkem řízení, pokud má právní subjektivitu.²⁹

Co se týče aktivní legitimace, jako zvláštnost v tomto řízení je přiznání procesní způsobilosti osobě omezené ve svéprávnosti. Ta je aktivně legitimovaná k podání návrhu na zrušení nebo změnu rozhodnutí, kterým byla omezena její svéprávnost, a to i bez souhlasu opatrovníka. Toto právo posuzovaného je možné omezit jako ochranu proti jeho zneužívání, a to v případě, že návrh posuzovaného byl soudem opakovaně zamítnut a nelze očekávat zlepšení jeho stavu. Posuzovaný tak z rozhodnutí soudu nemůže po určitou dobu, maximálně však po dobu šesti měsíců od právní moci rozhodnutí, návrh podat. V této lhůtě však může návrh podat jiná osoba, případně sám soud i bez návrhu. Podmínky opakovaného zamítnutí návrhu posuzovaného a to, že nelze očekávat zlepšení jeho stavu, musí být splněny kumulativně.³⁰ Občanský soudní řád, ve znění zákona č. 241/2013 Sb. účinném ke dni 19. 8. 2013, tuto dobu pro omezení práva posuzovaného k podání návrhu na vrácení způsobilosti k právním úkonům upravoval odlišně, v § 186 odst. 3. Za účinnosti tohoto občanského soudního řádu byla tato doba zkrácena z maximálně tří let, na maximálně jeden rok. Ačkoliv je přiznání procesní způsobilosti k podání návrhu na změnu nebo zrušení rozhodnutí osobě omezené ve svéprávnosti jedním z nástrojů ochrany posuzovaného, může mu být výrazně omezeno (odepřeno) v až šestiměsíční lhůtě. Není pochyb, že toho ustanovení míří na ochranu soudů proti opakovaným, častým a bezdůvodným návrhům posuzovaného, se kterým je spojeno zahlcení soudů. Omezování práv posuzovaného bývá obvykle v jeho zájmu, v tomto případě ale žádný možný zájem na straně posuzovaného nenacházím. Nicméně i přes omezení tohoto práva skrze splnění podmínek pro nemožnost podat návrh posuzovaným a skrze možnost podání návrhu jinou osobou je právům posuzovaného poskytnuta dostatečná ochrana. Diskutabilní na celém ustanovení tedy shledávám pouze délku lhůty, která, jak již bylo řečeno, může být až šestiměsíční.

Návrh na zahájení řízení musí obsahovat zákonem požadované náležitosti. Speciální náležitosti jsou upraveny v § 35 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno, že „z návrhu musí vyplývat, z jakých skutkových a právních důvodů považuje navrhovatel návrh za důvodný, a že užití mírnějších a méně omezujících

---

²⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 112-113.

²⁹ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMULÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 84-85.

³⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 113.

opatření není možné.³¹ Důvody se netýkají pouze skutečností vedoucích k omezení svéprávnosti, ale jedná se i o důvody ke změně rozsahu trvajících omezení svéprávnosti a důvody pro zrušení rozsudku o svéprávnosti.³²

Tvrzenou skutečností musí být existence duševní poruchy, existence hrozby závažné újmy a to, že méně omezující opatření jsou v tomto případě nedostatečná. Kromě zdravotního stavu, konkretizace závažné újmy a toho, proč nepostačují mírnější opatření, je pak nutno v návrhu specifikovat osobní stav, zdravotní stav, rozpoznávací schopnosti, každodenní fungování, využití konkrétní formy podpory a představa posuzovaného k uspořádání své situace. Pokud nepodává návrh státní orgán nebo zdravotní ústav, může soud uložit navrhovateli, jak již bylo zmíněno výše, povinnost v přiměřené lhůtě předložit lékařskou zprávu o duševním stavu osoby, o jejíž svéprávnost se jedná. Má se jednat o pojistku proti šikanózním návrhům na omezení svéprávnosti.³³ Než soud uloží navrhovateli předložení lékařské zprávy, musí zhodnotit, zda není možné pokračovat i bez ní.³⁴

Účastníky řízení o svéprávnosti jsou podle § 6 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Nejedná se pouze o ty, o kterých má být v řízení rozhodnuto, ale také o ty, o kterých se jedná, a mohou být dotčeny výrokem. Např. tak účastníkem může být nezletilé dítě, pokud se jedná o svéprávnosti jeho rodiče.³⁵ Posuzovaný je jako účastník v řízení vždy zastoupen opatrovníkem.³⁶

Co se týče příslušnosti soudu, § 34 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů obsahuje speciální pravidlo k určení místní příslušnosti, a proto se neužijí ustanovení OSŘ, ani obecná úprava v ZŘS. Místně příslušný je soud toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Pokud je osoba držena v zařízení sociálních služeb či zařízení poskytující obdobnou péči nebo ve zdravotním ústavu, je příslušný soud obvodu tohoto zařízení nebo ústavu. Jedná se ale o případy, kde je zde posuzovaný umístěn bez svého písemného souhlasu. Pokud je zde umístěn se svým souhlasem, je nutné zkoumat, zda nemá v obvodu jiného soudu bydliště, a zda není pobyt v ústavu nebo zařízení pouze přechodný. Příslušnost je takto upravena z toho důvodu, aby byla osoba posuzovaná blízko soudu. Obecný soud je dle § 85 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, pokud není

³¹ Návrh musí rovněž splňovat obecné náležitosti podání v § 42 odst. 4 OSŘ a náležitosti zahájení řízení § 79 OSŘ.

³² ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 114-115.

³³ Tamtéž.

³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. července 2017, sp. zn. IV. ÚS 4260/16

³⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 113-116.

³⁶ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šarka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. ... s. 82.

stanoveno jinak, buď okresní soud, kde má fyzická osoba bydliště, a pokud fyzická osoba bydliště nemá, pak okresní soud obvodu, ve kterém se zdržuje. Pokud má bydliště na více místech, určuje se obecný soud podle okresního soudu/okresních soudů, kde fyzická osoba bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Pokud bydliště nelze zjistit, nebo nelze zjistit obvod okresního soudu, kde se zdržuje, případně s velkými obtížemi, bude obecným soudem okresní soud trvalého pobytu evidovaného v informačním systému evidence obyvatel této osoby. Bydlištěm se rozumí „*místo pobytu člověka, ve kterém se zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale, místo, kde má člověk svůj byt, rodinu, popřípadě kde pracuje, jestliže zde také bydlí.*“³⁷ V případě změn okolností je možné použití institutu přenesení příslušnosti, pokud je to v zájmu osoby, o jejíž svéprávnosti se rozhoduje.³⁸

3.2 Průběh řízení a důkazní prostředky

Až na několik zákonných výjimek je v ZRS vyloučeno přípravné jednání. Kde přípravné jednání není možné a zároveň je vhodný osobní kontakt účastníků a soudu k přípravě a projednání věci, koná se jiný soudní rok, který je upraven v § 18 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Účastníci se při něm mohou vyjadřovat a soud zjišťuje jejich stanoviska. Je možné ho konat mimo soudní budovu. To je využíváno v řízení o svéprávnosti, protože zdravotní stav posuzovaného může odůvodňovat, že je jednání pro posuzovaného příznivější na jiném místě než právě v soudní budově, a v jiný čas, než ve kterém bývá soudní budova otevřena.³⁹

Věc sama se projednává během jednání, kromě výjimek stanovených zákonem (§ 19 zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů). Ustanovení řízení o svéprávnosti takovouto výjimku nepřipouští.

Soud obligatorně vyslechne posuzovaného (Kromě případů, kdy výslech provést nelze, nebo nelze provést bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného.) a znalce (vizte níže). Vždy je nutné posuzovaného soudcem zhlédnout (vizte 3.3 Zhlédnutí). Dále je možné vyslechnout i ošetřujícího lékaře, opatrovníka, nebo provést další vhodné důkazy. Soud zkoumá duševní stav posuzovaného – stížení duševní poruchou, která není jen přechodná. Její existence sama o sobě však není důvodem k omezení svéprávnosti. Před omezením svéprávnosti mají přednost mírnější opatření, které neznamenají takový zásah do práv člověka. Kromě konstatování duševní poruchy je nutné i zjistit, zda není, či je, a v jaké míře, osoba schopna si z důvodu duševní poruchy své věci obstarávat sama, jakým konkrétním způsobem se projevuje duševní porucha a jak se promítá

---

³⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* ... s. 110.

³⁸ Tamtéž, s. 108-111.

³⁹ LAVICKÝ, Petr. Tamtéž, s. 62-65.

do jejího života. To je možno zjistit výsledkem posuzovaného, opatrovníka, osob blízkých, lékařů a dalších osob. Dalším důležitým předpokladem k omezení svéprávnosti je i zájem člověka, který má být na svéprávnosti omezen.⁴⁰

Nejdůležitějším důkazním prostředkem je znalecký posudek, který stanoví existenci duševní poruchy a její charakter.⁴¹ Náležitosti znaleckého posudku uvádí § 13 vyhlášky ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících číslo 37/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Znalec je ustanoven usnesením, ve kterém budou uvedeny otázky. To má za cíl vymezit úkol znalce, kdy se má ve znaleckém posudku věnovat pouze takovým otázkám, ke kterým jsou třeba jeho odborné znalosti. V usnesení je uvedena lhůta vyhotovení a požadovaná forma znaleckého posudku.⁴² Znalci v České republice jsou evidováni u krajských soudů jejich obvodu, jejich ústřední seznam vede Ministerstvo spravedlnosti. V řízení o svéprávnosti může být znalcem jen osoba, která je občanem České republiky, s úplným lékařským vzděláním, s atestací druhého stupně z psychiatrie, absolvent kurzu pro znalce. Musí to být osoba se speciálními znalostmi z psychopatologie, která zvládne způsobilost posuzovaného posoudit.⁴³ Účastníci se během jednáním mohou k osobě znalce vyjádřit do protokolu.⁴⁴ Pokud výhrady účastníků soudce shledá nedůvodnými, vypořádá se s nimi v odůvodnění v části věnované hodnocení důkazů. Pokud je uzná za důvodné, pak v případě výhrad ještě před ustanovením znalce ustanoví znalcem jinou osobu, po jeho ustanovení toto usnesení změní. S důvody se opět vypořádává v odůvodnění.⁴⁵ V řízení o svéprávnosti se důkaz znaleckým posudkem provádí tak, že se znalec vyslechne. Soudy nemohou vycházet se znaleckého posudku, který byl vypracován pro jiné řízení, ani se nemůže jednat o znalecký posudek, který nechala vypracovat organizace či občan v podobě listiny.⁴⁶ Od tohoto není důvod se odchýlit, protože výsledek znalce je i nadále stanoven zákonem, a to konkrétně v § 38 odst. 1 ZŘS, kde je provedení výslechu znalce, vedle dalších důkazů, uvedeno jako obligatorní.

Soud v řízení o svéprávnosti vychází ze skutkových zjištění na jeho základě učiněných, v souvislosti s ostatními výsledky dokazování.⁴⁷ Znalecký posudek se provádí až poté, co byla učiněna skutková zjištění, „*jež objasnila chování a vystupování posuzované osoby v každodenních situacích,*

---

⁴⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 121-123.

⁴¹ Tamtéž, s. 125.

⁴² Tamtéž, s. 125-126.

⁴³ BRICHČÍN, Slavoj. Soudně psychiatrická expertiza z pohledu znalecké praxe. *Bulletin advokacie*, 1998, roč. 1998, s. 21.

⁴⁴ Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 23. prosince 1980, Cpj 161/79.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16.

a to proto, aby měl znalec dostatečný skutkový základ k odbornému posouzení.⁴⁸ Není možné, aby byl znalecký posudek jediným důkazním prostředkem, a aby si soud závěry v něm učiněné neověřil prostřednictvím jiných důkazních prostředků.⁴⁹ „Úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech osoby ... umožní znalcům-psychiatrům, aby konfrontovali výsledky svého odborného vyšetření s ostatními poznatky a aby na základě této konfrontace bezpečně usoudili, do jaké míry projevy duševní choroby vyžaduje ... omezení způsobilosti k právním úkonům.“⁵⁰ V řízení o svéprávnosti není možné provést místo znaleckého posudku např. jen odborné vyjádření. Znalecký posudek je nutný, protože zde dochází k zásahům do základních práv člověka.⁵¹

Pokud se podíváme do historie na procesní řády, které byly účinné na našem území, uvidíme, co se týče znaleckých posudků, vývoj. Řád o zbavení svéprávnosti (cís. nař. ze dne 28. června 1916, č. 207. ř. z.) rozlišuje důvody, pro které je na svéprávnosti člověk omezován, nebo jí zbavován. V řízení o zbavení svéprávnosti osoby, která je „chorobomyslná“ nebo „slabomyslná“⁵² či nadužívá nervové jedy, je nutné vyšetření jedním nebo dvěma znalci, psychiatry. U zbavování svéprávnosti kvůli alkoholismu není podle Komentáře k československému obecnému zákoníku občanskému znalecký posudek nutný.⁵³ Nejvyšší soud Československé republiky však judikoval, že znalecký posudek není nutný pouze v případě, že „míra a stupeň užívání alkoholických nápojů přesahuje stupeň obvyklý mezi slušnými lidmi.“⁵⁴ To, že v některých případech nebylo nutné znalecký posudek vyžadovat, pak podle mého názoru byl výrazný zásah do práv posuzovaného.

Zákon č. 142/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o řízení ve věcech občanskoprávních (dále jen „Občanský soudní řád 1950“) upravuje v § 285, co se týče znalců, že toho, kdo má být zbaven svéprávnosti, vyšetří dva znalci. Nerozlišuje tedy, z jakého důvodu bude osoba svéprávnosti zbavena. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 241/2013 Sb. účinném ke dni 19. 8. 2013 (dále „občanský soudní řád 1964“), pak v § 187 odst. 3 upravuje nutnost vyslechnout znalce jednoho.

---

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2011, sp. zn. 30 Cdo 5226/2009. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgjpax4s7gzpxgzsgiza/>>.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. 30 Cdo 2865/2012-I.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. prosince 1966, sp. zn. 5 Cz 144/66. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojwg5pxexzugrpwg2lw/>>.

⁵¹ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 125.

⁵² Chorobomyslnost a slabomyslnost se v Řádu o zbavení svéprávnosti používá k označení jiného stavu než podle hmotného práva. Obojí je ale označení pro druh duševní nemoci.

⁵³ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 1079.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. srpna 1928, sp. zn. R II 191/28. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojshbpxmyl2nz4v6obsgiza/>>.

Pokud se podíváme opět na účinnou právní úpravu, znalec může soudu navrhnout posouzení posuzovaného ve zdravotním ústavu, v maximální délce čtyř týdnů, pokud je takovéto vyšetření nezbytné a zjistit zdravotní stav posuzovaného nelze jinak. Soud v tomto případě provádí test proporcionality, tedy to, zda je toto opatření vhodné, potřebné a přiměřené.⁵⁵ (Posouzení ve zdravotním ústavu znaly i předchozí procesní řády. Řád o zbavení svéprávnosti toto dovoloval v § 34 na dobu maximálně tří měsíců, občanský soudní řád 1950 upravuje tuto dobu v § 287 rovněž ve výši maximálně tří měsíců, občanský soudní řád o této době hovoří v § 187 odst. 3 s tím, že za dobu jeho účinnosti byla doba, po kterou může být posuzovaný nejvýše vyšetřován ve zdravotnickém zařízení zkrácena ze třech měsíců na šest týdnů.) Ze znaleckého posudku soud činí „*právně významná skutková zjištění potřebná pro právní posouzení věci*“⁵⁶, a není možné text posudku převzít do odůvodnění rozhodnutí bez dalšího.^{57 58}

Vyšetření posuzovaného ve zdravotním ústavu je možné jen za několika podmínek. Je nutný návrh znalce. Znalec může znalecký posudek podat pouze v případě, že kvůli specifickým duševní choroby je nutné, aby posuzovaného ve zdravotnickém ústavu delší dobu pozoroval. Soud vyšetření ve zdravotnickém ústavu nařídí pouze tehdy, pokud i z dalších důkazů a zjištěného skutkového stavu vyplývá, že je takovéto vyšetření nezbytné. Zároveň není možné, aby k vyšetření zdravotního stavu posuzovaného došlo jinak.⁵⁹

K vyšetření ve zdravotním ústavu může dojít se souhlasem nebo bez souhlasu posuzovaného. („*Detenční řízení*“ vizte níže.) K držení ve zdravotním ústavu kvůli vyšetření zdravotního stavu posuzovaného se již vyjádřil Evropský soud pro lidská práva v rozsudku z 5. července 1999 v případě „*Matter vs Slovensko*“. Posuzovaný se v tomto případě odmítal nechat podrobit tomuto vyšetření, to však bylo nakonec za policejní asistence vynuceno, což považoval za zásah do soukromého života. Článek 8 „*Právo na respektování soukromého a rodinného života*“ Úmluvy o ochraně lidských práv porušen nebyl, protože ESLP byl přesvědčen o nutnosti lékařského vyšetření ve zdravotnickém ústavu i přes nesouhlas posuzovaného. Ačkoliv se jedná o zásah do soukromí, není tento zásah nelegitimní ani disproporční.⁶⁰

Možností zdravotní detence, tedy i pro posouzení posuzovaného ve zdravotnickém ústavu, se na mezinárodní úrovni zabývá čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních

---

⁵⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář* ... s. 127.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2015, sp. zn. 30 Cdo 844/2015. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgzpwxzrgq3tkoi>>.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ K nařízení soudu o umístění jednotlivce na pozorování ve zdravotnickém ústavu vizte Nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2007, sp. zn. I. ÚS 563/06.

⁵⁹ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář* ... s. 127.

⁶⁰ POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva. *Evropské právo*. 1999, č. 9, s. 6-7.

svobod, který umožňuje zákonné držení duševně nemocných osob. Je to možné při dodržení dalších podmínek: držení pouze po nezbytnou dobu, detence je zákonná a probíhá v souladu s řízením stanoveným zákonem a naplňuje zásadu proporcionality. Tento článek Úmluvy se vztahuje pouze na zbavení, nikoliv na omezení svobody. Kritériem mezi těmito skupinami je souhlas osoby s detencí. Nicméně hranice mezi omezením a zbavením osobní svobody je tenká, a judikatura ESLP se s ní neustále vypořádává. Vzetí do detence za účelem vyšetření duševního stavu ESLP akceptuje pouze výjimečně, a to vždy na základě legality v případě nařízení soudem.⁶¹

V případě vyšetření zdravotního stavu osoby ve zdravotním ústavu bez jeho souhlasu se obvykle zahajuje detenční řízení neboli „*řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu*“, což je na národní úrovni zakotveno v článku 8 odst. 6 Listiny základních práv a svobod. Zde je uvedena podmínka, že možnost převzetí nebo držení osoby v ústavní zdravotnické péči musí být ustanovena zákonem s tím, že toto opatření musí být do čtyřiařiceti hodin oznámeno soudu, který o něm do sedmi dnů rozhodne. K podmínkám převzetí do detence se dále vyjadřuje OZ v § 104 s tím, že je nutné nejprve využít mírnější a méně omezující opatření, a k převzetí může dojít pouze z důvodů stanovených zákonem. Tímto odkazuje na zákon o zdravotních službách. Ten v § 38 mimo jiné uvádí možnost hospitalizace pacienta bez jeho souhlasu v případě, že mu je dle zákona o zvláštních řízeních soudních nařízeno vyšetření zdravotního stavu. K detenčnímu řízení více uvádí zákon č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů v § 66 a násl. V § 75 je pak zakotvena povinnost v případě umístění osoby z důvodů uvedených v jiném právním předpise, aby zdravotní ústav oznámil převzetí takové osoby umístěné bez jejího souhlasu do čtyřiařiceti hodin soudu, v jehož obvodu zdravotní ústav je. Jak je již naznačeno na začátku tohoto odstavce, detenční řízení není třeba zahajovat vždy, kdy není dán souhlas fyzické osoby převzaté a držené ve zdravotnickém zařízení. Nezahajuje se v případech, kdy nařízení a převzetí osoby nařídil soud v jiném řízení, přičemž pozorování posuzovaného ve zdravotnickém zařízení nařízené civilním soudem za účelem zjištění jeho zdravotního stavu v rámci řízení o svéprávnosti mezi tyto případy patří.⁶²

3.3 Zhlednutí

V § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů je uvedeno, že soud posuzovaného vždy zhlédne, a to i v případě, že upustí

---

⁶¹ MALÍŘ, Jan. Přípustnost detence osob ve zdravotnictví z pohledu čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 20, s. 692-704.

⁶² DOLEŽAL, Tomáš. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 213-214.

od výsledku posuzovaného. Zhlédnutí jako podmínka omezení svéprávnosti je také uvedena v § 55 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Otázkou, zda je pod pojmem „*soud*“ zahrnut pouze soudce, nebo je možné, aby posuzovaného zhlédl asistent soudce nebo vyšší soudní úředník, se již zabýval Nejvyšší soud ve svém stanovisku,⁶³ kdy došel k závěru, že je k tomuto oprávněn pouze soudce. Za účelem zhlédnutí může být konán jiný soudní rok, a tedy není nutné toto zhlédnutí konat v soudní síni. Jedná se o určitou pojistku proti odborně explicitním přístupům, a rozumí se tím pozorování posuzovaného ve snaze zjistit jeho osobní a zdravotní stav. Soudce si má během zhlédnutí učinit úsudek, a z toho důvodu nemůže být zhlédnutí konáno jinou osobou, protože tento úsudek/dojem není na soudce přenositelný. Závěr o tom, že zhlédnutí činí soudce, rovněž vyhovuje judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, která klade důraz na osobní kontakt soudce a osoby, do jejíhož soukromého života má rozhodování soudu dopad. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva však uvádí výjimku pro to, aby posuzovaného zhlédla jiná soudní osoba. To je za dalších podmínek možné v případech, kdy o svéprávnosti této osoby už bylo rozhodováno, a soudcem byla zhlédnuta.⁶⁴

Tím, jaké jsou důsledky pro rozhodnutí, pokud soudce neprovede osobní zhlédnutí, se zabýval před vydáním stanoviska Nejvyššího soudu Krajský soud v Plzni v roce 2014. Ve svém rozhodnutí⁶⁵ uvádí, že nezhlédnutí posuzovaného není důvod ke zrušení rozsudku. Důvodem ke zrušení rozsudku by to bylo pouze v případě, „*když z obsahu spisu, zejména z ostatních provedených důkazních prostředků, není jasné patrné, jaký je stav posuzovaného, a je proto třeba připustit, že osobní zhlédnutí posuzovaného přímo vyřizujícím soudcem by mohlo vést k jinému rozhodnutí ve věci samé.*“⁶⁶ S tímto rozhodnutím Krajského soudu v Plzni já osobně nesouhlasím. V tomto případě provedl zhlédnutí vyšší soudní úředník a jednalo se (i podle znaleckého posudku) o osobu, která není schopná odpovídat na otázky, není orientována v prostoru a potřebuje neustálou pomoc pracovníků zařízení. Ačkoliv je toto jasné i z jiných důkazních prostředků, souhlasím se stanoviskem Nejvyššího soudu v tom, že je při zhlédnutí důležitá zásada bezprostřednosti, kontakt soudce s posuzovaným a jeho přímý dojem, který není přenositelný pomocí vyhotovených protokolů. V době, kdy se snažíme o co největší ochranu posuzovaného a o to, aby mělo omezování svéprávnosti co nejpřísnější podmínky je důležité, aby úkony soudce, na jehož osobu jsou kladeny určité požadavky, nebylo možné přenést na osobu jinou.

---

⁶³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2016, sp. zn. Cjpn 201/2015.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. září 2014, sp. zn. 12 Co 306/2014. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxg4s7geyv6mjls5zv6nbqhe/>>.

⁶⁶ Tamtéž.

3.4 Výslech posuzovaného

§ 38 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů ustanovuje povinnost vyslechnutí posuzovaného. Výjimky jsou v případě, kdy výslech nelze provést vůbec, nebo bez újmy pro jeho zdravotní stav. To, že nelze posuzovaného z těchto důvodů vyslechnout, soud zjišťuje z lékařské zprávy. Zhlédnutí, o kterém jsem psala výše, je pak pojistkou pro případy, že by takováto informace byla v lékařské zprávě uvedena mylně. Během zhlédnutí se soudce posuzovaného zeptá, zda si přeje být vyslechnut. Zhlédnutí člověka je pak možné s výsledkem spojit.⁶⁷ Pokud posuzovaný o výslech požádá, musí ho soud vyslechnout vždy. Tedy i v případě, že by z dosavadního dokazování vyplývala nemožnost posuzovaného vyslechnout.⁶⁸ Na nedostatky v postupu soudů podle starší právní úpravy upozorňuje Systémové doporučení ligy lidských práv.⁶⁹ Ačkoliv byla od novely OSŘ č. 205/05 Sb. již zakotvena možnost posuzovaného požádat o výslech, postupovaly některé soudy pouze podle předcházejícího znění OSŘ, a zadávaly znalcům znalecké posudky na zjištění, zda výslech znamená pro posuzovaného újmu pro zdravotní stav.⁷⁰ (Řád o zbavení svéprávnosti také mluví o výslechu osoby, která má být zbavena svéprávnosti, a to v § 32 odst. 2, kde je upravena možnost předvedení posuzovaného nebo jeho vyslechnutí ve zdravotním ústavu. Upustit od výslechu je možné, pokud by nebyl možný, případně by nebyl možný bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného. To samé uvádí i občanský soudní řád 1950 v § 284 a dřívější znění občanského soudního řádu 1964 v § 187 odst. 2. Jak již bylo uvedeno, změnu přivádí až novela č. 205/05 Sb., od jejíž účinnosti může posuzovaný o výslech požádat i v případech, kdy by proveden být neměl.) Nedostatek tedy nebyl ve starší právní úpravě, ale pouze v postupu některých soudů. Je tedy samozřejmé, aby byl kladen důraz na to, aby soudy postupovaly podle zákona, a i podle nové právní úpravy se dotazovaly posuzovaného na to, zda chce být vyslechnut. Také musí být kladen větší důraz na zpracovávání znaleckých posudků, kde nemůže stačit pouze konstatování závažné újmy pro posuzovaného znalcem, ale musí být všechny náležitě odůvodněny, včetně vzniku konkrétní závažné újmy.

---

⁶⁷ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. ... s. 86-87.

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

⁶⁹ Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 8, *Řízení o způsobilosti k právním úkonům* [online]. llp.cz, [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné online na <<http://llp.cz/publikace/řízení-o-zpusobilosti-k-pravnim-ukonum/>>.

⁷⁰ Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 8, *Řízení o způsobilosti k právním úkonům* [online]. llp.cz, [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné online na <<http://llp.cz/publikace/řízení-o-zpusobilosti-k-pravnim-ukonum/>>.

3.5 Rozhodnutí

3.5.1 Rozhodnutí obecně

V řízení o svéprávnosti soud rozhoduje rozsudkem (§ 40 zákona č. 292/2013 Sb. zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů), a to nejen v případě, že svéprávnost omezuje, ale i v případě, kdy svéprávnost vrací, mění její rozsah, nebo návrh na zahájení řízení zamítá, tedy v případech, kdy bude rozhodováno ve věci samé.^{71,72} V případě zastavení řízení se použije usnesení, které má procesní povahu. K zastavení může dojít z několika důvodů, jako je např. zpětvzetí návrhu, ale třeba i odpadnutí důvodu pro vedení řízení, což je specifikum uvedené v ZŘS v § 16.⁷³

Výrok rozhodnutí musí být jedinečný, adresný a musí se vztahovat k osobnosti konkrétního člověka. Vždy musí být jasné, ohledně kterého jednání je osoba zbavena svéprávnosti. V případě, že to jasné není, se má za to, že svéprávnosti ohledně konkrétního jednání osoba zbavena není, není v ní také omezena. Proto je nutné, aby si soud zodpověděl určité skupiny otázek, kam patří: A) Otázky ohledně existence duševní poruchy, jejího charakteru, a důsledky této poruchy, tedy do jakých smluvních vztahů může posuzovaný vstupovat. Zda je schopen pochopit důsledky uzavírání smlouvy a do jaké částky může bez hrozící závažné újmy nakládat s finančními prostředky. B) Zda je v případě existence osoby, která by mohla posuzovanému asistovat, nutné omezení svéprávnosti. Tedy zda není možné užití mírnějších opatření, jako je nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti. C) Na jakou dobu je omezení svéprávnosti nutné, případně zda je lepší omezení svéprávnosti časově neomezit. D) Schopnost posuzovaného projevit přání, což je důležité pro vymezení rozsahu, ve kterém je opatrovník jeho přání povinen respektovat. E) Otázky ohledně vstupování do pracovněprávních vztahů. F) Schopnost posuzovaného rozhodnout o zásahu do své tělesné i duševní integrity. G) Schopnost obstarávat si své záležitosti na úřadech. H) Schopnost pochopení účelu a důsledku uzavření manželství. I) Zásah duševní poruchy do rodičovské odpovědnosti. J) Schopnost a rozsah osobního styku s dítětem. K) Schopnost posuzovaného pochopit význam a důsledky osvojení. L) Schopnost posuzovaného pochopit význam a důsledky otcovství. M) Schopnost k pořízení a rozsah pořízení pro případ smrti.⁷⁴ N) Schopnost k výkonu aktivního i pasivního volebního práva.

---

⁷¹ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. ... s. 89-94.

⁷² ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 131.

⁷³ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 60-61.

⁷⁴ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. ... s. 89-94.

Za účinnosti současné právní úpravy je možné pouze člověka na svéprávnosti omezit, ne ho svéprávnosti zbavit. Důvodem je, že člověk nemůže být zbaven svéprávnosti v běžných záležitostech života.⁷⁵ V případě většího zásahu bude rozhodnutí neúčinné, tedy nebude mít právní účinky.⁷⁶ Právo jednat v běžných záležitostech každodenního života zůstává i osobám, které nemají rozpoznávací ani ovládací složku svého jednání a nejsou schopni sami jednat v žádné oblasti života.^{77 78}

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením v čl. 12 odst. 5 zdůrazňuje právo osob se zdravotním postižením na majetek. Starší právní úprava tomuto ustanovení neodpovídala, zvláště kvůli zbavování způsobilosti k právním úkonům. Je nutné vždy ve všech případech omezit svéprávnost pouze v nutném rozsahu, pokud osoba může činit některé úkony, které se majetku týkají, tak, aby jim toto právo zůstalo v co největší míře zachováno.⁷⁹

V případě omezení svéprávnosti pro uzavírání smluv není možné vyloučit uzavírání veškerých smluv. Je nutné určit maximální finanční částku, se kterou je posuzovaná osoba schopná nakládat, a to spolu s časovým limitem. Toto se vztahuje na všechny smluvní typy.⁸⁰

Osoba může dědit bez ohledu na svéprávnost. Omezení svéprávnosti osoby týkající se dědického práva je možné pro pořízování pro případ smrti. Dědickou smlouvu např. může bez souhlasu opatrovníka uzavřít pouze plně svéprávná osoba.⁸¹ Vždy bude ale možné pořízovat formou veřejné listiny.⁸²

Co se týče rodičovské odpovědnosti, soud se otázkami jí týkající bude zabývat až v případě, že se osoba stane rodičem, popřípadě se očekává, že se osoba v blízké době stane rodičem. Z tohoto důvodu mohou nastat různé situace týkající se omezené svéprávnosti člověka a rodičovské odpovědnosti. První situací je, že rodič s omezenou svéprávností nebude v rodičovské odpovědnosti omezen, a to buď proto, že o rodičovské odpovědnosti soud buď nerozhodoval, případně rozhodoval, ale svéprávnost v této oblasti neomezil. I případ, kdy není omezena svéprávnost rodiče v oblasti rodičovské odpovědnosti, má omezená svéprávnost rodiče na rodičovskou odpovědnost vliv. Způsobilost k právnímu jednání totiž není omezena pouze

---

⁷⁵ Běžné záležitosti života vizte § 64 OZ.

⁷⁶ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*. 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

⁷⁷ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. června 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014.

⁷⁸ Ke svéprávnosti osob zbavených způsobilosti k právním úkonům podle staré právní úpravy Vizte Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 9 Ads 23/2014 – 34.

⁷⁹ MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 3, s. 86-94.

⁸⁰ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

⁸¹ PAVELKA, Jan, TITLBACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 4-6.

⁸² HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

na úkony posuzované osoby, a proto se dá předpokládat, že nemůže činit jednání ani za jiné, ani za své dítě. Tento rodič tak nebude moci zastupovat své dítě tedy v úkonech, ve kterých má on sám omezenou svéprávnost. Typicky se bude jednat o případy, kdy jednání omezeného na svéprávnosti bude moci dosahovat pouze určité finanční částky. Dále existují případy, kdy bude osoba přímo omezena ve svéprávnosti týkající se oblasti rodičovské odpovědnosti, což bude znamenat pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti. Je však možné, aby soud rozhodl o zachování výkonu povinností a práv péče o dítě a osobního styku s ním.⁸³

Co se týče omezení svéprávnosti ve vztahu ke zdravotním službám, je i v tomto případě nutné, aby poskytovatel zdravotních služeb poskytoval informace o zdravotním stavu, navržených zdravotních službách, a je povinen tuto službu poskytnout pouze za svobodného a informovaného souhlasu. (Souhlas může udělit i opatrovník.) Osoba omezená na svéprávnosti musí být přiměřeně poučena.⁸⁴

S novou právní úpravou přichází i otázky ohledně omezení volebního práva, které zodpověděl Nejvyšší soud ve svém stanovisku (Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016). Právo volit a být volen, které je přímo zakotveno v Listině základních práv a svobod, je možné ho omezit, ale pouze zákonem a za předpokladu, že se toto omezení nedotkne jeho podstaty. Sem patří i omezení volebního práva ve smyslu stanovení překážky jeho výkonu. Toto omezení má několik podmínek: je stanoveno zákonem (volebními zákony), sleduje legitimní cíl, je potřebné a proporcionální. Na rozdíl od předchozí právní úpravy není omezení volebního práva dáno přímo zákonem, ale musí o něm rozhodnout orgán. Tímto orgánem je soud v občanskoprávním řízení, jak dříve judikoval Ústavní soud, a to proto, že občanskoprávní soudy při omezování svéprávnosti posuzují i dopady do veřejných subjektivních práv posuzovaného včetně schopnosti porozumět smyslu, účelu a důsledku voleb. Nález Ústavního soudu je závazný a není možné ho nerespektovat ani z důvodu existence nové právní úpravy, protože tato v tomto směru nepřinesla žádnou změnu. Soud tedy rozhoduje i o omezení svéprávnosti osoby k výkonu volebního práva a o omezení ve výkonu hlasovat v místním a krajském referendu. Nejvyšší soud ve svém stanovisku připodobňuje realizaci volebního práva k právnímu jednání, a uvádí, že zde musí být splněny podmínky pro omezení volebního práva, jako jsou dány obecně podmínky pro omezení jakéhokoliv jiného práva. K nim pak přibývají další podmínky, jako legitimní cíl. Ten je splněn již tím, k čemu mají volby v demokratické společnosti sloužit, a tím, že osoby musí porozumět jejich smyslu a účelu. Hrozba závažné újmy je splněna i v případech volebního práva pasivního, protože s výkonem funkce bývá spojena hmotněprávní

---

⁸³ SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 13-14, s. 492-495.

⁸⁴ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.

nebo trestněprávní odpovědnost. U aktivního volebního práva je zase možnost, že výkon volebního práva bude proti zájmu člověka. Povaha, tj. nezastupitelnost volebního práva vylučuje možnost zřízení opatrovníka pro výkon tohoto práva.⁸⁵

Omezení volebního práva, aktivního případně pasivního, ke kterým volbám, bude vyjádřeno ve výroku rozhodnutí. V případě, že k omezení nedojde, není nutné to v rozhodnutí uvádět. Je ale nutné, aby to soud uvedl v odůvodnění rozhodnutí.⁸⁶

Již před zmíněným stanoviskem občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu vyšlo Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva Ministerstva vnitra České republiky. Na stránkách ministerstva ho nalezneme v aktualizované podobě se zohledněním Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu.⁸⁷ Jsou zde shrnuty základní body Stanoviska nejvyššího soudu, tedy to, že o omezení svéprávnosti ve věcech volebního práva může rozhodovat soud, a že omezit posuzovaného k výkonu tohoto práva lze jen výrokem soudu výslovně. Dále ministerstvo rozděluje dřívější případy omezení svéprávnosti/způsobivosti k právním úkonům do několika skupin a vyjadřuje se k tomu, zda tyto osoby mají či nemají omezený výkon volebního práva. Rozsudky, které jsou vydané po účinnosti zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a v jejich výroku stojí, že je svéprávnost omezena ve všem, kromě běžných záležitostí života, mají ten důsledek, že volební právo osoby omezené není, protože zde výslovně není uvedeno. V další skupině jsou rozsudky, kde je v odůvodnění zmíněno, že soud volební právo neomezil, protože by se jednalo o přesah do veřejného práva. Ačkoliv z odůvodnění je zřejmé, že se soud výkonem volebního práva osobou posuzovanou zabýval, stále je zde nedostatek ve výroku rozsudku, a proto ani osoby, kterých se týkají tyto rozsudky, nejsou na volebním právu omezeny. Ve třetí skupině jsou rozsudky, kde je v odůvodnění přímo zmíněno, že posuzovaný není schopen rozumět smyslu a účelu voleb. I zde je nedostatek omezení volebního práva ve výroku, a tedy ani tyto osoby na volebním právu omezeny nejsou. Poslední, čtvrtá skupina, jako jediná zahrnuje rozsudky před účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a týká se osob, které podle účinné právní úpravy posouzeny ještě nebyly. Těmto osobám náleží volební právo také pouze podle toho, zda ve výroku jejich rozsudku omezení volebního práva přímo zmíněno bylo, nebo nebylo. Na závěr ministerstvo připomíná a opakuje, že už není možné omezit volební právo osoby pouze na základě odůvodnění rozsudku a stanovuje postup pro obecní úřady.⁸⁸

---

⁸⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2017, sp. zn. Cjpn 23/2016.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Dostupné online na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/stanoviska-ministerstva-vnitra-k-otazkam-voleb-946485.aspx>>.

⁸⁸ Tamtéž.

Stanovisko Nejvyššího soudu kritizuje ve svém článku⁸⁹ Jan Kudrna, ale pouze co do odůvodnění. Připomíná, že nezávislost soukromého práva na právu veřejném neznamena naopak nezávislost veřejného práva na soukromém, s tím, že veřejné právo může podporu soukromého práva využívat, včetně rozhodování soudů. Píše též o prolínání práva soukromého s veřejným a o jejich nejasné hranici. Dále připomíná, že právo má být vykládáno v kontextu celého právního řádu a též připomíná výklad pomocí analogie.⁹⁰

Dále rozebírá aktivní a pasivní volební právo v kontextu toho, zda si je jeho výkonem posuzovaná osoba sama schopná ublížit (protože při omezování svéprávnosti se již nebere potaz na ochranu společnosti). U aktivního volebního práva se domnívá, že si osoba uškodit nemůže. Příčinnou souvislost zde vidí pouze malou a připomíná, že je obtížné předpokládat, jaké bude v budoucnu obecně jednání politiků. Tím tedy dospívá k názoru, že aktivní volební právo není možné omezit. U pasivního to však vidí jinak, a rozlišuje jednotlivé volené funkce, protože jen u některých si může osoba jeho výkonem uškodit, a to rozlišuje podle funkcí s imunitou a podle její šíře. U poslanců, senátorů a prezidenta republiky k takové újmě nejspíše dojít nemůže, avšak u funkcí místních a krajských zastupitelů je tomu naopak. Uzavírá tedy s názorem, že při výkonu volebního práva pasivního si osoba může způsobit újmu.⁹¹

K tomu, jak má vypadat výrok o omezení svéprávnosti, se nová právní úprava nevyjadřuje. Je tedy možné postupovat podle starší judikatury, která hovořila o možnosti pozitivního i negativního výčtu s tím, že pozitivní výčet uvádí, v jaké oblasti posuzovaný svéprávnost má, negativní výčet uvádí, v jakých oblastech je svéprávnost osoby omezena. Upřednostňován je výčet negativní kvůli možnosti, že pozitivní výčet nebude úplný a na některé oblasti bude ve výroku zapomenuto.⁹² Podle mého názoru je negativní výčet jediný správný, protože soud se zabývá tím, kdy osoba není schopná právně jednat (pro duševní poruchu, která není jen přechodná), kdy jí může jejím vlastním jednáním hrozit závažná újma ... Pozitivní výčet by byl vhodný v případech, kdybychom možnost právně jednat v některých případech osobám nad obecný rámec přiznávali.

Je nutné, aby byl obsah rozhodnutí posuzovanému sdělen, a aby měl rozhodnutí k dispozici (§ 41 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů). Od doručení rozsudku, nebo jeho sdělení není možné upustit. Sdělení je provedeno tak, aby rozhodnutí a jeho následky posuzovaný pochopil. Je tedy možné ho přetlumočit do jiného jazyka, přepsat slepeckým písmem nebo třeba namluvit na datový nosič.

---

⁸⁹ KUDRNA, Jan. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. *Právní rozhledy*. 2017, č. 1, roč. 25, s. 18-22.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18. listopadu 1977, Cpj 160/76.

Důležité je, aby posuzovanému bylo rozhodnutí sděleno způsobem, kterému je schopen porozumět a v co nejjednodušší formě.⁹³ Zde je rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy OSŘ výslovně upravovalo možnost soudu nedoručit rozhodnutí, pokud ze znaleckého posudku vyplýne, že by mu posuzovaný nerozuměl (§189 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 241/2013 Sb. účinném ke dni 19. srpna 2013).

3.5.2 Změna rozhodnutí

Možností, jak se může posuzovaný (mimo jiné) domáhat nápravy rozhodnutí soudu, je odvolání, které je řádným opravným prostředkem. Soud není vázán mezemi odvolání, přezkoumává tedy i důvody, které nebyly uplatněny, a výroky, které nebyly napadeny, a odvolání přezkoumá i v případě, že u věcí, které lze zahájit i bez návrhu v něm není uveden odvolací důvod.⁹⁴ Je možné, aby soud změnil rozsudek o omezení svéprávnosti na mírnější opatření, kterým je zastoupení členem domácnosti.⁹⁵ Kromě podání odvolání je možné podat dovolání a žalobu pro zmatečnost, což jsou mimořádné opravné prostředky. Také je možné, aby při změně poměrů soud i bez návrhu rozhodnutí změnil či zrušil.⁹⁶

---

⁹³ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. ... s. 95.

⁹⁴ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMUEÁKOVÁ, Klára, KRIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 63-64.

⁹⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 135.

⁹⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2014, s. 372.

4. Zastoupení posuzovaného a osoby omezené ve svéprávnosti

Řízení ve věcech opatrovnictví člověka se mimo jiné koná, pokud to vyžaduje zájem člověka, např. člověka omezeného ve svéprávnosti. Před ustanovením opatrovníka je třeba, aby soud učinil některé úkony, o kterých jsem již hovořila dříve. Jedná se o zhlédnutí posuzovaného, jeho výslech, či zjištění jeho stanoviska k omezení svéprávnosti jiným způsobem.⁹⁷ Řízení ve věcech opatrovnictví člověka bude spojeno s řízením o omezení svéprávnosti, což je rozdíl oproti předchozí právní úpravě, kdy tato řízení probíhala po sobě.⁹⁸ K tomu, že je nutné, aby soud před vydáním rozhodnutí o omezení svéprávnosti ustanovil osobu, prostřednictvím které bude posuzovaný uplatňovat svoje práva, dospěl již dříve ve svém nálezu Ústavní soud. Pokud by k tomu nedošlo, byl by to ze strany soudu zásah do čl. 5 Listiny základních práv a svobod, podle kterého je každý způsobilý mít práva, a v tom případě se posuzovaný může sám domáhat svých práv.⁹⁹ Kromě uvedeného, kdy je třeba ustanovit opatrovníka osobě omezené ve svéprávnosti, je rovněž nutné ustanovit opatrovníka osobě posuzované pro řízení podle § 37 ZŘS. Během řízení může mít posuzovaný kromě opatrovníka pro řízení i hmotněprávního opatrovníka (zmocněnce). Rozpory mezi opatrovníkem a zmocněncem vyřeší ve svém odůvodnění soud.¹⁰⁰

Jako první varianta, kdo se stane opatrovníkem, je osoba, kterou posuzovaný/opatrovanec navrhl. Návrh může být učiněn i neformálně během řízení.¹⁰¹ Soudem bude zjištěno, zda bylo projeveno přání opatrovance formou veřejné listiny, která je v seznamu prohlášení o určení opatrovníka, což je neveřejný seznam vedený Notářskou komorou, zda bylo učiněno prohlášení ve formě soukromé listiny, což zjistí dotazem na rodinu a přátele¹⁰², případně zda je opatrovník uvedený v předběžném prohlášení učiněným opatrovancem v případě, že očekával vlastní nezpůsobilost právně jednat.^{103, 104} Pokud není možný tento postup, opatrovníkem bude ustanovena osoba příbuzná či osoba blízká. Pokud není možné ani to, stane se jím jiná osoba či veřejný opatrovník.¹⁰⁵ Není však vhodné ustanovit opatrovníky „příbuzné, kteří

⁹⁷ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMUEÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 97.

⁹⁸ Tamtéž, s. 99.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

¹⁰⁰ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 86.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2016, sp. zn. 30 Cdo 891/2016.

¹⁰² ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 148-149.

¹⁰³ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 99.

¹⁰⁴ K přání opatrovance ohledně opatrovníka vizte např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2016, sp. zn. 30 Cdo 891/2016.

¹⁰⁵ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 97.

*dali podnět k zabavení řízení, to pro nebezpečí kolize zájmů mezi takovými blízkými příbuznými a vyšetřovaným, jež by mohla ovlivnit i průběh řízení a ohrozit jeho nestrannost, nelze-li v některých případech vyloučit určitý osobní zájem příbuzného na rozhodnutí.*¹⁰⁶

Veřejným opatrovníkem může být obec, nebo právnická osoba obcí zřízená za tímto účelem.¹⁰⁷ Obec bude vybrána podle bydliště¹⁰⁸ opatrovance v době rozhodování soudu¹⁰⁹, což je „je místo, které člověka považuje za svůj skutečný, pevný a stálý domov, do kterého se hodlá vracet a kde se nachází i centrum jeho zájmů. Změna pobytu dočasněho charakteru (např. pobyt v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, studium, sezonní práce aj.) nemění nic na tom, kde má člověk své bydliště.“¹¹⁰ Dále je nutné, aby obec mohla funkci veřejného opatrovníka v rámci přenesené působnosti vykonávat.^{111, 112}

Povinnosti opatrovníka upravuje hmotné právo. Pokud je opatrovník nečinný, je možné, aby to v konečném důsledku znamenalo porušení práva na spravedlivý proces, ale to jen v případě, kdy soud ustanoví opatrovníka, který je nečinný, a soud toto toleruje.¹¹³ Hmotné právo též zavádí institut opatrovnické rady, která jako nejméně tříčlenný orgán skládající se z osob opatrovanci blízkých, které mají zájem o opatrovance, a která je kontrolní a konzultativní orgán opatrovníka.¹¹⁴ Pokud nebude ustanovena, na opatrovníka dohlíží pouze soud. Soud ale může rozhodnout, že funkci opatrovnické rady bude vykonávat pouze jedna osoba (osoba blízká či přítel), na návrh této osoby, nikoliv na návrh opatrovance. Rozhodnout o svolání schůze k ustanovení opatrovnické rady nebo o svolání opatrovnické rady rozhoduje opatrovník nebo soud. Opatrovník svolá schůzi blízkých osob a přátel, poté, co po jeho ustanovení bude opatrovanec nebo jeho blízká osoba o ustanovení rady žádat. Soud svolá schůzi, pokud ji opatrovník do třiceti dnů nesvolá, nekoná se z jiného důvodu, nebo na ní není opatrovnická rada zvolena, případně na návrh. Soud může zrušit a nahradit rozhodnutí opatrovnické rady, a to na návrh podaný do patnácti dnů od přijetí rozhodnutí, který podá opatrovník, opatrovanec nebo nesouhlasící člen rady.¹¹⁵

---

¹⁰⁶ Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18. listopadu 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

¹⁰⁷ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 97.

¹⁰⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. února 2014, sp. zn. 18 Co 71/2014.

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016.

¹¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 30 Cdo 1050/2016.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2016, sp. zn. 30 Cdo 4910/2015.

¹¹² Více k ustanovení obce opatrovníkem vizte Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. července 2007, sp. zn. II. ÚS 995/07.

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11.

¹¹⁴ K předpokladům ustanovení člena opatrovnické rady vizte Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2017, sp. zn. 30 Cdo 3648/2015.

¹¹⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... S 150-157.

5. Mírnější opatření

5.1 Obecně

Jak již bylo řečeno, omezení svéprávnosti je, co se týče právního jednání osoby, krajním opatřením a je nejzávažnějším zásahem do práv posuzovaného vzhledem k ostatním opatřením při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Proto je možné o něm rozhodnout až poté, co soudy zváží, zda nelze účelu dosáhnout opatřením mírnějším. Tyto budou spolu s možností omezení svéprávnosti projednány v řízení o svéprávnosti ve společném řízení, a patří mezi ně zastoupení členem domácnosti, jmenování opatrovníka ustanoveného předběžným prohlášením a schválení smlouvy o nápomoci.¹¹⁶ Předběžné prohlášení se využije přednostně před smlouvou o nápomoci a zastoupením členem domácnosti.¹¹⁷ Je rovněž možné podpůrná opatření kombinovat.¹¹⁸ Soud na základě rozhodných skutečností rozhodne o užití podpůrných opatření, k čemuž jako důkazní prostředky mohou být použity znalecký posudek, výslech posuzovaného a osob mu blízkých, lékařské zprávy, vyjádření obecního úřadu, poskytovatele zdravotních služeb či zaměstnavatele.¹¹⁹ Při rozhodování o podpůrném opatření se uvažuje nejen o tom, zda takovéto opatření postačuje, ale také o jeho proveditelnosti.¹²⁰ Zavedením těchto mírnějších opatření se projevuje změna přístupu z „náhradního rozhodování“ na „rozhodování s podporou“, který podněcuje samostatnost osob s duševní poruchou, jejich autonomii vůle a sociální začleňování.¹²¹

5.2 K jednotlivým opatřením

Jedno z mírnějších opatření před omezením svéprávnosti je samotné jmenování opatrovníka. Jedná se tedy o jmenování opatrovníka bez toho, aby člověku byla omezena svéprávnost. Může si ho zvolit pouze posuzovaný. Jmenování takového opatrovníka slouží k ochraně zájmů opatrovance či k ochraně veřejného zájmu.¹²² Bude jmenován, pokud má člověk z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu potíže při správě svého jmění nebo hájení svých

¹¹⁶ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 88-89.

¹¹⁷ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, roč. 23, s. 16-21.

¹¹⁸ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 88.

¹¹⁹ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, roč. 23, s. 16-21.

¹²⁰ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 89.

¹²¹ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 99.

¹²² KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, roč. 23., s. 16-21.

práv. Opatrovník chrání práva a zájmy opatrovance a za tímto účelem s ním udržuje kontakt. Rovněž mu vysvětluje následky a povahu jednotlivých rozhodnutí. Opatrovanec i nadále může činit jednotlivé úkony a nehrozí tu nebezpečí, že by si jejich učiněním mohl způsobit újmu. Je tu však možnost, že by si újmu způsobil neučiněním některého úkonu. Opatrovník zpravidla nebude jmenován kvůli učinění pouze jednoho úkonu.¹²³ Tento druh opatrovnictví má blízko ke smluvnímu zastoupení, a to proto, že opatrovník neprosazuje svoji vlastní vůli, ale pouze vůli opatrovance, a to i v případech kdy jedná bez jeho přítomnosti. V případě, že by opatrovník jednal proti přání opatrovance, může opatrovanec požadovat náhradu škody.¹²⁴

Nápomoc při rozhodování se využije v případě, že duševní porucha nedosahuje takové intenzity, aby bylo nutné omezit svéprávnost. Podpůrce a podporovaný mezi sebou uzavřou smlouvu o nápomoci, která bude upravovat poskytování rad a pomoci při právním jednání podporovaného. Toto opatření odráží úpravu v čl. 12 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením o umožnění přístupu k potřebné asistenci při uplatňování svéprávnosti.¹²⁵ Je možné, aby podpůrce vlastním jménem namítal neplatnost jednání podporovaného, a to i když podporovaný může jednat platně sám.¹²⁶ Uzavřením smlouvy vzniká podpůrci rovněž právo účastnit se řízení, jehož účastníkem je podporovaný.¹²⁷

Předběžné prohlášení učiní člověk, pokud očekává svoji budoucí nezpůsobilost právně jednat. Člověk může učinit tři druhy předběžného prohlášení: o tom, jakým způsobem má být spravován jeho majetek, kdo ho bude spravovat nebo kdo bude ustanoven opatrovníkem. Prohlášení je možné učinit formou soukromé listiny, která je označena datem a jsou přítomni dva svědci, nebo formou veřejné listiny. Předběžné prohlášení o určení opatrovníka učiněné formou listiny bude zaznamenáno v elektronické podobě v Seznamu prohlášení o určení opatrovníka vedeného Notářskou komorou ČR.¹²⁸ Účinky předběžného prohlášení vznikají ve chvíli, kdy prohlašovatel ztratí schopnost právně disponovat s předběžným prohlášením nebo jeho právními následky, právně jednat, nikoliv rozhodnutím soudu. Osoba v něm povoláná musí k předběžnému prohlášení přistoupit a začít prohlašovatele zastupovat nebo jednat v jeho zájmu.

---

¹²³ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, roč. 23., s. 16-21.

¹²⁴ SVOBODA, Karel. Opatrovnictví a zákonné zastoupení v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, č. 17, roč. 20., s. 609-611.

¹²⁵ MUSILOVÁ, Šárka. Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 5, s. 3-6.

¹²⁶ KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 16-21.

¹²⁷ FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, roč. 25, s. 342-345.

¹²⁸ MUSILOVÁ, Šárka. Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 5, s. 3-6.

Toto trvá, dokud nedojde ke změně nebo zrušení prohlášení.¹²⁹ K tomu dojde pokud „se okolnosti zjevně změní tak podstatným způsobem, že člověk, který prohlášení učinil, by je za takových okolností neučinil, nebo by je učinil s jiným obsahem, a zároveň člověku, který prohlášení učinil, by jinak hrozila závažná újma.“¹³⁰ V případě odmítnutí zastoupení nedochází k jeho zrušení, ale pohlíží se na něj, jako kdyby neexistovalo.¹³¹

V případě zastoupení členem domácnosti může za splnění dalších podmínek posuzovaného zastupovat osoba žijící s posuzovaným po dobu alespoň tří let před vznikem zastoupení, potomek posuzovaného, předek, sourozenec, manžel nebo partner. Je nutné dát zastupovanému, což musí být osoba trpící duševní poruchou, na vědomí, že ho bude zastupovat, spolu s následky zastupování. Zastupovaný může zastoupení odmítnout. Jedná se o zastupování pouze v běžných záležitostech, nesmí se jednat o tělesnou či duševní integritu. Na návrh, nebo pokud je to nezbytné, může být nařízeno jednání. K důkazním prostředkům ohledně duševní poruchy může v určitých případech stačit lékařská zpráva. Dále je nutné zjistit názor posuzovaného.¹³²

5.3 Posouzení soudem

Užití mírnějších a méně omezujících opatření je nutné, pokud takové opatření postačuje k ochraně zájmů osoby.¹³³ Co se týče řízení před soudem, ZŘS v § 31 demonstrativně upravuje, o čem soud v řízení o podpůrných opatření rozhoduje. Jedná se o splnění podmínky v předběžném prohlášení, schválení smlouvy o nápomoci, odvolání podpůrce a schválení zastoupení členem domácnosti. Stejně jako v řízení o svéprávnosti i v těchto případech soud dbá na názor posuzované osoby a musí dbát ochrany jejích procesních práv. Jak již bylo řečeno, soud rozhoduje o splnění podmínky v předběžném opatření. Jedná se o to, že v budoucnu, kdy osoba očekává, že nebude moci právně jednat, nastane určitá skutečnost, a tato osoba s touto skutečností spojuje určitý následek, který se např. týká jejího majetku. O tom, zda byla tato podmínka splněna a má se tedy nějakým způsobem naložit s majetkem osoby, která učinila předběžné prohlášení, rozhodne soud. Co se týče změny nebo zrušení předběžného prohlášení, jehož podmínky jsem již uvedla výše, bude o tomto zrušení či změnění rovněž rozhodovat soud,

---

¹²⁹ SVOBODA, Karel. Předběžné prohlášení v praxi. *Právní rozhledy*, 2017, č. 15-16, s. 548-552.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ SVOBODA, Karel. Předběžné prohlášení v praxi. *Právní rozhledy*, 2017, č. 15-16, s. 548-552.

¹³² KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, roč. 23., s. 16-21.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016.

který ale nejprve musí zjistit názor člověka, který prohlášení učinil. Toto se zjišťuje buď za osobní přítomnost za jednání, nebo prostřednictvím opatrovníka, kterého soud jmenuje.¹³⁴

V řízení o předběžném prohlášení (o splnění podmínky, o změně nebo zrušení předběžného prohlášení a ustanovení opatrovníka na základě předběžného prohlášení) bude ten, kdo učinil předběžné prohlášení účastníkem řízení (Jako ten, o jehož právech a povinnostech bude jednáno a jako navrhovatel.) Během celého řízení musí být zastoupen osobou, která činí právní jednání jeho jménem. On sám může být jediný navrhovatel, pokud se bude jednat o ustanovení opatrovníka kvůli jeho ztížené schopnosti činit právní úkony, přičemž tato snížená schopnost bude spočívat v něčem jiném než v duševní poruše. Jak již bylo řečeno, při jmenování opatrovníka bude soud zkoumat existenci veřejné či soukromé listiny, přičemž při zjišťování přání prostřednictvím Seznamu předběžných prohlášení vedeným Notářskou komorou bude soud zjišťovat, u kterého notáře je listina uložena. Způsob, kterým je případně vymezena správa záležitosti, převezme soud do svého usnesení.¹³⁵

Občanský zákoník v § 40 upravuje ochranu některých osob v případě formy sepsání předběžného opatření. Jedná se o nevidomé osoby, které neumí číst, osoby, které neumí psát, případně psát a číst nemohou, a o osoby se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát. U osob nevidomých a osob, které nemohou nebo neumí číst a psát je nutné přečtení prohlášení svědkem, který ho nepsal a potvrzení osobou nevidomou či tou, které neumí nebo nemůže číst a psát, učiněné před svědky. Osobě se smyslovým postižením, která nemůže číst a psát, musí svědek, odlišný od svědka, který listinu sepsat, obsah přetlumočit, a to způsobem zvoleným osobou nevidomou, která nemůže číst a psát.¹³⁶

Aby byla platná smlouva o nápomoci mezi podpůrcem a podporovaným, je rovněž nutné schválení soudu. Není nutná písemná forma smlouvy, ale v tom případě je nutné, aby podpůrce a podporovaný projevíli svoji vůli před soudem. Ustanovení opatrovníka pro řízení osobě podporované je nutné pouze pokud tato osoba před soudem nemůže sama jednat. Odvolat podpůrce je možné soudem na návrh podporovaného nebo podpůrce, nebo při porušení povinností podpůrcem. Podle Komentáře k zákonu o zvláštních řízeních soudních má podporovaný plnou procesní způsobilost, což dovozuje z toho, že může podat sám návrh na zahájení řízení, právo uzavřít sám smlouvu o nápomoci a právo požadovat odvolání podpůrce.

---

¹³⁴ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 72-73.

¹³⁵ Tamtéž, s. 72-75.

¹³⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 237-238.

Je ale možné ustanovit soudem podporovanému procesního opatrovníka.¹³⁷ Pokud není smlouva připojena k návrhu na zahájení řízení, je nutné podstatný obsah v návrhu vylíčit. Případně je možná specifikaci práv a povinností zaznamenat do protokolu.¹³⁸ Během jednání je možné, aby podporovaný a podpůrce během jednání konzultovali (§ 116a odst. 1 OSŘ).

V tomto případě se jedná o jeden z institutů, který reflektuje úpravu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Podporované rozhodování by mělo nastupovat místo institutu opatrovnictví, kdy nejde primárně o vůli osoby, které byl opatrovník ustanoven. Podporované rozhodování je výrazem samostatnosti, autonomie vůle a začleňování osoby. (Úmluva se snaží zabránit diskriminaci osob se zdravotním postižením.)¹³⁹

I u zastoupení členem domácnosti je nutné schválení soudem.¹⁴⁰ „K podání návrhu na schválení by měl zástupce přistoupit až tehdy, kdy dá zastoupenému na vědomí, že jej bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení, přičemž zastoupený zastoupení neodmítne.“¹⁴¹ Soud zjišťuje názor zastoupeného.¹⁴² K tomu může využít opatrovníka.¹⁴³ Pokud zastoupený bude souhlasit se zastoupením členem domácnosti, nemá jiného právního zástupce a lékařská zpráva dokazuje, že nemůže samostatně právně jednat, pak soud zastoupení bez jednání schválí.¹⁴⁴ Jednání se koná pouze pokud je to nezbytné, nebo na návrh účastníka. Existence jiného opatrovníka zakládá překážku věci rozsouzené. Existence smlouvy o nápomoci rovněž zakládá nemožnost schválení zastoupení členem domácnosti (§ 33 ZŘS). Při jednání soud v řízení zjišťuje vhodnost zastoupení, možné je ale využít i jiného soudního roku, případně zjišťuje splnění podmínek pro schválení zastupování. V případě dodatečného omezení svéprávnosti je zastoupení členem domácnosti možné v té oblasti, ve které svéprávnost omezena nebyla.¹⁴⁵ Zastoupení členem domácnosti rovněž vyhovuje zásadám Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, ve které je mimo jiné kladen důraz na podporovaná rozhodnutí.¹⁴⁶

---

¹³⁷ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 75-77.

¹³⁸ Tamtéž s. 77-78.

¹³⁹ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 246-247.

¹⁴⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 102.

¹⁴¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 263.

¹⁴² BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 72.

¹⁴³ Tamtéž s. 81.

¹⁴⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina, PODNIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. ... s. 102.

¹⁴⁵ BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 80-81.

¹⁴⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 256-257.

Mírnější a méně omezující opatření jsou pro naši právní úpravu novinkou. K jejich přijetí se Česká republika zavázala mnohými mezinárodními úmluvami. Díky nim je kladen důraz na to, aby bylo osobě s duševní poruchou všemi možnými způsoby k jednání dopomoženo před tím, než dojde k omezení svéprávnosti. Je zde tedy uplatňována zásada subsidiarity a omezení svéprávnosti připadá v úvahu jako poslední možnost. I když je omezení svéprávnosti kvůli důrazu na podmínku, že by si mohl posuzovaný způsobit jednáním závažnou újmu, také formou pomoci, je s ní spojené i omezování některých práv, na které jsem již upozornila, a proto je důležité, že její užití připadá v úvahu až jako poslední možnost.

6. Přezkoumávání svéprávnosti

Jak již bylo zmíněno, s účinností nového občanského zákoníku, přinesla právní úprava novinku ve formě nemožnosti zbavení osoby svéprávnosti. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů přiznal osobám zbaveným svéprávnosti podle účinnosti starší právní úpravy svéprávnost v tom rozsahu, ve kterém již není možné svéprávnost omezit (§ 3032 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Osoby, které do účinnosti nové právní úpravy byly zbaveny svéprávnosti (dříve „způsobilosti k právním úkonům“), ale také osoby, které podle starší právní úpravy byly na svéprávnosti omezeny, nabudou, podle původního textu zákona, plnou svéprávnost po uplynutí tří let (nově vizte níže) ode dne účinnosti nové úpravy, soud může rozhodnout jinak (§ 3033 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Během rozhodování v těchto případech soud nebere v potaz pouze nemožnost zbavení svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům), ale také to, že před omezením svéprávnosti je nutné využít v případech, kdy to postačuje, opatření mírnější, než je samotné omezení svéprávnosti. Novými mírnějšími opatřeními jsou zastoupení členem domácnosti a nápomoc při rozhodování. Ostatní mírnější opatření soud zvažoval i za účinnosti starší právní úpravy.¹⁴⁷

1. 1. 2018 nabyla účinnosti novela občanského zákoníku, která tříletou lhůtu v § 3033 mění na pětiletou. Prodloužení lhůty je v zájmu ochrany práv osob omezených na svéprávnosti, protože v případě nutnosti přezkoumání všech případů omezení svéprávnosti v krátké tříleté lhůtě je možné, že by znalci, kterých není pro posouzení všech případů dostatek, nevěnovali každému jednotlivému případu dostatečnou pozornost, a pak by mohla práva osob, o jejichž svéprávnost se jedná, utrpět újmu. Stejně tak má delší lhůta za účel dostatečné individuální posouzení ze strany soudů.¹⁴⁸

Co se týče doby, na kterou může být svéprávnost omezena, jedná se primárně o dobu nutnou pro vyřízení záležitosti, případně je uvedena doba určitá, která nemůže být delší než tři roky. Pouze v případě, že je zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může být tato doba až pětiletá. (§ 59 zákona č. 89/2014 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů) Po uplynutí této doby osoba nabude plné svéprávnosti. Pokud během doby, kdy je svéprávnost osoby omezena, bude zahájeno řízení o prodloužení doby omezení svéprávnosti, budou právní účinky původního rozhodnutí trvat i v této době, která však nesmí být delší než jeden rok. Pokud totiž není do jednoho roku rozhodnuto, osoba nabude plné svéprávnosti. Tato maximální roční

¹⁴⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. In. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2339.

¹⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

doba tedy nezačíná běžet po uplynutí tříleté doby, ale začíná běžet od zahájení řízení o prodloužení doby omezení svéprávnosti. Za toto řízení pokládáme i řízení, kde soud projednává částečné navrácení svéprávnosti či další omezení svéprávnosti, a to proto, že předmětem těchto řízení je meritorní posouzení účinků původního rozsudku.¹⁴⁹

Možná doba omezení svéprávnosti maximálně na tři, případně pět let se mi zdá vzhledem k tomu, o jak velký zásah do práv osoby se jedná, přiměřená. Velký problémem se ukázal již s nutností přezkoumání všech osob omezených či zbavených „*způsobilosti k právním úkonům*“, a to kvůli zahlcení soudů a zahlcení soudních znalců. Tedy se ukázalo to, že současný stav soudců a znalců na přezkoumávání nestačí. Měly by být nalezeny ale jiné cesty, jak zajistit kvalitní rozhodování soudců a kvalitní posudky soudních znalců, tak, aby nemuselo být rozhodováno v časovém presu, a zároveň nebyla prodlužována lhůta pro omezení svéprávnosti.

---

¹⁴⁹ SVOBODA, Karel. In. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník – Komentář – Svazek I. (§ 1 – 654)*. Wolters Kluwer, 2014, s. 244.

Závěr

Výzkumná otázka, kterou jsem vymezila pro práci v jejím úvodu, zněla: „*Je poskytovaná ochrana posuzovanému procesními předpisy účinnými v České republice dostatečná? Vyhovuje tato právní úprava mezinárodním úmluvám?*“ Cílem práce pak bylo analyzovat procesní úpravu týkající se posuzovaného. Dále pak upozornit ve složitějších případech na úpravu v mezinárodních úmluvách, a na to, jaké nedostatky v kontextu těchto úmluv měla úprava předchozí, tedy na to, jak se právní úprava změnila kvůli mezinárodním úmluvám a zda to bylo ve prospěch ochrany posuzovaného a ochrany jeho práv.

Nová právní úprava doznala oproti právní úpravě předcházející řadu změn, a to převážně pod vlivem Úmluvy o ochraně osob se zdravotním postižením. Tyto změny v celé řadě případů přispívají k ochraně práv posuzovaného a k tomu, aby omezení případně odeprání jeho práv bylo možné pouze v krajních případech. Kvůli tomu byly do právního řádu přijaty i další instituty, které se uplatní přednostně před omezením svéprávnosti osoby (předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti) a omezení svéprávnosti se tak stává krajním řešením v případě, že osobě stížené nepřechodnou duševní poruchou není možné pomoci žádným jiným způsobem. Je zde tedy snaha o to, aby v případech, kdy to postačuje, bylo osobě pomoheno jinými způsoby, než je omezení svéprávnosti, se kterými je spojeno menší omezení práv osoby. Nová právní úprava tedy staví na pomoci osobě stížené duševní poruchou, což se mimo přednostní aplikaci mírnějších opatření projevuje též v podmínkách pro omezení svéprávnosti, kdy již na rozdíl od předchozí právní úpravy není více možné omezení svéprávnosti z důvodu ochrany druhých osob, ale vždy pouze z důvodu ochrany osoby posuzované.

Velkou změnou vyhovující mezinárodním závazkům je rovněž to, že již není možné zbavit osobu svéprávnosti, protože se předpokládá, že existují záležitosti, ve kterých není možné osobu na svéprávnosti omezit, každé osobě tak vždy zůstane možnost obstarávat si běžné záležitosti života.

Tyto změny jsou projevem přístupu nazvaného jako „*rozhodování s podporou*“, který nahradil přístup „*náhradního rozhodování*“.

V této právní úpravě je kladen důraz na ochranu osoby posuzované několika způsoby. Slouží k tomu např. znalecký posudek, který je nejdůležitějším důkazním prostředkem, nicméně jeho vyhotovení je nutné uskutečnit až po učinění dalších skutkových zjištění soudem, protože tato poskytují pro znalecký posudek podklad. Dále je pro ochranu posuzovaného nutné zhlédnutí osoby posuzované soudem, ze kterého již není výjimek, výslech posuzovaného, kdy si i v případech, že není nutné ho konat (z důvodu, že ho nelze provést, nebo bez újmy posuzovanému), může si posuzovaný výslech vyžádat. Další ochrana je poskytována například

prostřednictvím požadavků na náležitosti a podobu výroku soudu. V práci jsem v tomto ohledu zmínila skupiny otázek, které si soud musí zodpovědět a prostřednictvím nich dát podobu výroku. Tedy je důležité, aby ve výroku byla určitá omezení svéprávnosti konkrétně zmíněna. Podrobněji jsem se pak věnovala některých z nich, jako je rodičovská odpovědnost či volební právo. Ochrana je poskytována rovněž prostřednictvím opravných prostředků.

Zmíněné instituty vyplývají z procesněprávního postavení posuzovaného v řízení o svéprávnosti, a jsou to práva, která přispívají k ochraně práv a svobod posuzovaného během řízení. Tato práva k jeho ochraně jsou mu přiznána z toho důvodu, že zásah do svéprávnosti člověka je významným zásahem do jeho integrity, kterou je potřeba zvláště chránit, stejně jako je nutná zvýšená ochrana posuzovaného z toho důvodu, že se jedná o osobu stíženou duševní poruchou.

Z textu práce plyne, že Česká republika změnami právní úpravy dostatečně refletovala mezinárodní závazky, které se týkají práv posuzovaného, a právní úprava v České republice obsahuje dostatečné množství institutů, které k jeho ochraně slouží.

Seznam použitých zkratek

ZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá procesněprávním postavením posuzovaného v řízení o svéprávnosti. Řízení o svéprávnosti zahrnuje řízení o omezení svéprávnosti, řízení o navrácení svéprávnosti, ale také všechna další řízení, kterými je kvůli aplikaci mírnějších opatření, než je omezení svéprávnosti, do svéprávnosti zasaženo.

Z procesněprávního postavení posuzovaného mu během řízení o svéprávnosti vyplývají určitá specifická práva a povinnosti, a na ta ve své práci kladu důraz. Tato specifika vyplývají nejen z našeho právního řádu, ale i mezinárodních závazků, a přispívají k ochraně práv a svobod posuzovaného během řízení. Jakýkoliv zásah do svéprávnosti člověka je výrazným zásahem do jeho osobní integrity, a proto je nutné posuzovanému práva přispívající k jeho ochraně přiznat. Rovněž je v těchto případech nutné brát v potaz, že se jedná o osobu stíženou duševní poruchou.

V práci jsou tato jednotlivá práva posuzovaného rozebrána, a je ukázán posun v ochraně posuzovaného, který přinesla nová právní úprava, ovlivněna mezinárodními závazky.

Práce tedy obsahuje analýzu a syntézu účinné právní úpravy, která se týká ochrany práv posuzovaného, právní komparaci účinné právní úpravy, která je ovlivněna mezinárodními úmluvami, s úpravou předcházející, a okrajově také komparaci historických procesních řádů dříve účinných na území České republiky.

Klíčová slova

Posuzovaný

Procesněprávní postavení posuzovaného

Práva a povinnosti posuzovaného

Řízení o svéprávnosti

Omezení svéprávnosti

Předběžné prohlášení

Nápomoc při rozhodování

Zastoupení členem domácnosti

Jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti

Zásah do svéprávnosti osoby

Znalecký posudek

Zhlédnutí

Výslech

Výrok soudu

Rozhodnutí soudu

Úmluva o osobách se zdravotním postižením

Osoba stížená duševní poruchou

Seznam použité literatury

Komentáře:

- SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář ke Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. 1192 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 1012 s.
- BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMULÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník – Komentář – Svazek I. (§ 1 – 654)*. Wolters Kluwer, 2014. 1736 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.

Právní předpisy:

- Vyhláška č. 37/1967 Sb., vyhláška ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013.
- Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (Listina základních práv a svobod).
- Cís. nař. ze dne 28. června 1916, č. 207. ř. z. (Řád o zbavení svéprávnosti).
- Zákon č. 142/1950 Sb. o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).
- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.

Monografie:

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1119.
- MAREČKOVÁ, Jana, MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání*. Praha: Linde, 2010, s. 224.
- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2014, s. 372.

Judikatura:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. srpna 1928, sp. zn. R II 191/28. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojshbpxmyl2nz4v6obsgiza/>>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. prosince 1966, sp. zn. 5 Cz 144/66. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojwg5pxexzugrpgw2lw/>>.
- Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18. listopadu 1977, sp. zn. Cpj 160/76.
- Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 23. prosince 1980, Cpj 161/79.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2007, sp. zn. I. ÚS 563/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14-3.
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. července 2017, sp. zn. IV. ÚS 4260/16
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. července 2007, sp. zn. II. ÚS 995/07.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2011, sp. zn. 30 Cdo 5226/2009. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgjpaxa4s7gzpxgxzsgiza/>>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2012, sp. zn. 30 Cdo 2865/2012-I.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2015, sp. zn. 30 Cdo 844/2015. Citováno dne 1. června 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgzpwxzrgq3tkoi>>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2016, sp. zn. 30 Cdo 4910/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2016, sp. zn. 30 Cdo 891/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 30 Cdo 1050/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2017, sp. zn. 30 Cdo 3648/2015.
- Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 9 Ads 23/2014-34.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. února 2014, sp. zn. 18 Co 71/2014.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. června 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014.
- Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. září 2014, sp. zn. 12 Co 306/2014. Citováno dne 1. 6. 2018. Dostupné online na: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxg4s7geyv6mjsl5zv6nbqhe/>>.

Odborné časopisy:

- LAVICKÝ, Petr. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 23, s. 848-859.
- MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 3, s. 86-94.
- FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 2017, č. 1-2, s. 58-66.
- HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexandr. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, roč. 21, č. 4, s. 122-126.
- KÜHNOVÁ, Eva. Zdravotní postižení v kontextu českého a evropského antidiskriminačního práva. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 15, s. 533-541.
- BRICHČÍN, Slavoj. Soudně psychiatrická expertiza z pohledu znalecké praxe. *Bulletin advokacie*, 1998, roč. 1998, s. 21.
- POMAHAČ, Richard. Evropský soud pro lidská práva. *Evropské právo*. 1999, č. 9, s. 6-7.

- MALÍŘ, Jan. Přípustnost detence osob ve zdravotnictví z pohledu čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 20, s. 692-704.
- SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 13-14, s. 492-495.
- KUDRNA, Jan. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. *Právní rozhledy*. 2017, č. 1, roč. 25, s. 18-22.
- KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*. 2015, č. 1, roč. 23, s. 16-21.
- SVOBODA, Karel. Opatrovnictví a zákonné zastoupení v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2012, č. 17, roč. 20., s. 609-611.
- MUSILOVÁ, Šárka. Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 5, s. 3-6.
- FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*. 2015, č. 10, roč. 25, s. 342-345.
- SVOBODA, Karel. Předběžné prohlášení v praxi. *Právní rozhledy*. 2017, č. 15-16, s. 548-552.
- PAVELKA, Jan, TITLACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 4-6.

Důvodová zpráva:

- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

Internetové stránky:

- Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 8, Řízení o způsobilosti k právním úkonům [online]. llp.cz, [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/rizeni-o-zpusobilosti-k-pravnim-ukonum/>>.
- Černá a bílá [online]. Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s., [cit. 22. března 2018]. Dostupné na <<http://www.spmpr.cz/co-delame/obhajoba-prav/black-and-white/>>.

- *Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva - aktualizované na základě Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu C.pjn 23/2016 ze dne 15. února 2017* [online]. mvcr.cz, [cit. 30. dubna 2018]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/stanoviska-ministerstva-vnitra-k-otazkam-voleb-946485.aspx>>.

Summary

This diploma thesis deals with the procedural legal status of the assessee in a proceeding on legal capacity. A proceeding on legal capacity involves a proceeding on the restriction of legal capacity, a proceeding on the recovery of legal capacity but also all other proceedings intervening in legal capacity due to the application of more moderate measures than restriction of legal capacity.

Due to his or her procedural legal status, the assessee is subject to certain specific rights and obligations during a proceeding on legal capacity on which I place emphasis in my thesis. These specifics result not only from our legal system but also from international obligations and contribute to the protection of rights and liberties of the assessee during the proceeding. Any intervention in the legal capacity of a person is a significant intervention in his or her personal integrity, which is why it is necessary to confer rights to the assessee that contribute to his or her protection. At the same time, it is necessary to take into account in these cases that a person afflicted with a mental disorder is involved.

In the thesis, these individual rights of the assessee are analyzed while demonstrating the shift in the protection of the assessee that resulted from the new legislation influenced by international obligations.

Thus, the thesis contains an analysis and synthesis of the effective legislation related to the protection of the rights of the assessee, a legal comparison of the effective legislation influenced by international conventions with the preceding legislation and, marginally, also a comparison of historical procedural laws previously effective on the territory of the Czech Republic.

Keywords

Assessee

Procedural legal status of the assessee

Rights and obligations of the assessee

Proceeding on legal capacity

Restriction of legal capacity

Preliminary declaration

Aid in decisionmaking

Representation by a member of household

Appointment of a custodian without the restriction of legal capacity

Intervention in a person's legal capacity

Expert opinion

Viewing

Interview

Court ruling

Court decision

Convention on Persons with Disabilities

Person suffering from a mental disorder